

SZENT ISTVÁN EGYETEM

TÉZISEK

**A magyar számviteli rendszer hatása a számviteli politikára, elméleti
modellalkotások, módszertani fejlesztések.**

Doktori (Ph.D.) értekezés tézisei

Készítette: Tóth Márk

Gödöllő
2010.

A doktori iskola

Megnevezés Gazdálkodás és Szervezéstudományok Doktori Iskola

Tudományág gazdálkodás- és szervezéstudomány

Vezető **Dr. Szűcs István**
egyetemi tanár, az MTA Doktora
SZIE, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Közgazdaságtudományi és Módszertani Intézet

Témavezető **Dr. habil. Zéman Zoltán**
egyetemi docens, intézetvezető, Ph.D.
SZIE, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Pénzügyi és Számviteli Intézet

.....
Iskolavezető jóváhagyása

.....
Témavezető jóváhagyása

TARTALOMJEGYZÉK

1. A TÉMA AKTUALITÁSA	4
1.1. A KUTATÁS CÉLJAI	5
1.2. A KUTATÁS HIPOTÉZISEI:	6
2. ANYAG ÉS MÓDSZER.....	7
3. A KUTATÁS EREDMÉNYEI	9
3.1. MODELLOSZLOPOK ÉRTELMEZÉSE ÉS KALKULÁLT TÉNYEZŐIK.....	11
3.2. AZ ÁGAZATI- TÉNYEZŐ MÁTRIX ÖSSZEÁLLÍTÁSA, KITÖLTÉSÉNEK SZEMPONTJAI	14
3.2.1. A SZÁMVITELI POLITIKA KIALAKÍTÁSÁT SEGÍTŐ ÁGAZATI MÁTRIX ÖSSZEÁLLÍTÁSÁNAK MODELLEZÉSE.....	16
3.3. A SZÁMVITELI MENEDZSMENT MŰKÖDTETÉSÉNEK MEGHATÁROZÓ ELVI KÉRDÉSEI.....	17
3.3.1. A SZÁMVITELI MENEDZSMENT MŰKÖDTETÉSÉNEK FOLYAMATÁBRÁJA.....	18
4. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ EREDMÉNYEK	19
5. KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK	21
6. PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK	24

1. A téma aktualitása

A piacgazdaság hatékony működéséhez elengedhetetlen, hogy a piac szereplői számára, olyan objektív információk álljanak rendelkezésre, amelyekből döntéseiket megalapozhatják. A hazai politikai és gazdasági rendszerváltás magával hozta a szakmai jogszabályok módosítását is, így a számviteli törvényt illetően 1991. évben került alkalmazásra, ami azt jelentette, hogy megalkották a 1991. évi XVIII. sz. törvényt. Ezt követően az uniós csatlakozás közeledtével az úgynevezett unióharmonizáció jegyében további módosító lépésekre volt szükség, melyek a hazai számviteli rendszert az uniós direktíváknak való megfeleltetést hivatottak szolgálni. Az egyeztető folyamatok eredményeként született meg a 2000. évi C. tv. a számvitelről, mely már kidolgozott formában tartalmazta az unió által felállított követelmények alapján a jogszabályi környezetet. A törvény az eltelt idő alatt a saját evolúciós folyamata során számos kis és nagyobb módosuláson esett át. A számviteli törvény előírja a vállalkozások számára a számviteli politika készítési kötelezettséget. A számviteli politika a vállalkozások számára széleskörű választási lehetőséget biztosít arra vonatkozóan, hogy hogyan alkalmazzák a törvény végrehajtásának módszereit, eszközeit úgy, hogy azok a vállalkozás adottságainak, körülményeinek megfelelő számviteli rendszert képezzenek. Ebben a szabályzatban rögzíteni kell a társaság életében bekövetkezett a valós vagyoni, jövedelmi, pénzügyi helyzetre ható változást, változásokat. Tulajdonképpen elmondható, hogy a számviteli politika a számviteli törvény gyakorlati végrehajtásához szükséges módszerek és eljárások összessége, amely a vállalkozás adottságainak, körülményeinek megfelelő számviteli rendszer, értékelési módok, és eljárások optimális megválasztását jelenti. Ugyanakkor ebben áll a legfőbb jelentősége is, miszerint, a vállalkozásoknak e szabályozás keretén belül kell rögzíteni, hogy a törvény adta választási lehetőségek közül melyiket, milyen feltételek fennállása esetén alkalmazzák. Kialakítása azt a célt szolgálja, hogy a vállalkozásnál olyan számviteli rendszer funkcionáljon, amelynek alapján összeállított éves beszámoló információi megbízhatóak és valóságosak. A vezetésnek elsősorban azt kell meghatároznia, hogy azt milyen stratégiai, illetve üzletpolitikai célok szolgálatába kívánja állítani, valamint, hogy milyen formában kívánják rögzíteni a törvény adta lehetőségek közötti választásról meghozott számvitel - politikai döntéseket.

Következésképpen a vállalkozások számviteli politikájukban kiválasztják azokat a konkrét számviteli értékelési, elszámolás-technikai eszközöket és módszereket, amelyeket következetesen alkalmaznak minden olyan területen, ahol a hatályos számviteli törvény lehetőséget biztosít. Természetesen a politika kialakításakor tisztázni kell, hogy a kijelölt cél milyen módon, milyen értékelési eljárások alkalmazásával érhető el.

1.1. A kutatás céljai

1. A számviteli dokumentáció összeállítása során azon közgazdasági tényezők definiálása – **a számviteli politika értékteremtő tényezőinek megállapítása** –, amelyek segítik **a gazdaságilag vezetéstámogató számviteli politika kialakítását**. Természetesen figyelembe véve azt, hogy a számviteli politikában meghatározott szabályok végrehajtása során a beszámolón keresztül megbízható és valós képet kell mutatnia a vállalkozás vagyoni helyzetéről. A tényezői kapcsolatrendszer függvényében mérleg egyenértékes **tényezőcsoportok megállapítása**.
2. Rámutatni azokra a különbségekre, - **különös tekintettel a vállalkozási profilra, illetve azon túlmenően az ágazati sajátosságokra, összefüggésben a számviteli riportokból nyerhető információkkal** - a kialakított számviteli politikákban, amelyek leginkább befolyásolják, illetve meghatározzák a vállalkozások eredményességét. Az elemzéseim során kitérek a kapcsolt gazdálkodási területek **hatásmechanizmusára**, a menedzsment egyéb területeivel (VBM), azoknak a vállalkozások életére, működésre gyakorolt hatására, és egyben a vállalkozások értéknövelésében is meghatározóak.
3. A számvitel **alkalmazott módszertani fejlesztése**, a számviteli politika kialakításán keresztül. Empirikus tapasztalatokkal alátámasztva **elméleti és gyakorlati modellezéssel**, és esettanulmányokkal, esetpéldákkal alátámasztani a számviteli politika gazdálkodásszervezésben betöltött szerepét. Megfelelő számú variánst kidolgozni és a kialakult mátrixot értékelni és következtetéseket levonni.

1.2. A kutatás hipotézisei

1. *A vállalkozás számviteli politikájának kialakításában a törvény adta lehetőségeken belül sok olyan egyéb közgazdasági tényezőt illetve azok prioritását is kell figyelembe venni. Ezek lehetnek a számviteli politika összeállításának értékteremtő tényezői, amelyeket a gazdasági vezetésnek a számvitelszervezés során be kell építeni a gazdálkodásszervezésbe, következésképpen ki kell alakítani – fel kell építeni – a hatékonyan működő számviteli menedzsmentet.*
2. *A vállalkozások fundamentális jellemzői rámutatnak a döntésorientált számviteli politika meghatározására. Mindez szükséges ahhoz, hogy releváns információk álljanak rendelkezésre az üzleti döntésekhez, illetve hatékonyan működő számviteli menedzsment legyen jelen a vállalkozások adminisztratív irányításában. A számviteli politika tartalmi tényezőinek a besorolása ágazati és tevékenységi szinten is meghatározóak.*
3. *A modellezésekkel növelhető a vállalkozás tulajdonosi értékszemlélete, filozófiája –valós megítélést és reálisabb vagyonértéket mutathat - így javítható a külső piaci szereplők számára is a valós kép megítélése valamint a számvitel üzleti életben betöltött szerepe. Ugyanakkor az információk összehasonlíthatósága nélkül – mérleg egyenértékes bevezetését - a számviteli adminisztratív értéknövelés nem valósulhat meg, amit a tulajdonosi és a befektetői szemlélet egyre inkább megkövetel.*

2. Anyag és módszer

A kutatás alkalmazott hátterét meghatározza az, hogy könyvelési és könyvvizsgálati munkám során gyakorlati kapcsolatba kerültem gazdálkodókkal, vállalkozásokkal. Folyamatosan részt veszek a különböző számviteli tanácsadói és szakértői munkában. A munkakapcsolatom nem csak lefelé – a kis,- és középvállalkozásokra és gazdálkodókra – irányult, hanem a pénzügyi rendszer felső szintű irányítása felé is orientálódik. Különösen figyelemre méltó volt számomra a számviteli és pénzügyi folyamatok hatása mind *makro*, mind *mikro szinten*, azok lebonyolítása és mindezek hatása a vállalkozásokra, azok vagyónára, illetve pénzügyi folyamataira. Módszertanilag jelen kutatási tevékenységem kiterjedt minden olyan hazai kis,- és középvállalkozásra, mely kettős könyvvitel vezetésére kötelezett, de nem készít konszolidált mérleget, valamint az IFRS beszámolási kötelezettség készítésének hatálya alá nem tartozik. Fontosnak tartom megjegyezni azt is, hogy nem vizsgálom a tárgykörben: a hitelintézet, a pénzügyi vállalkozás, a biztosító intézet, a nonprofit gazdasági társaság, egyesülés, szociális szövetkezet, iskolaszövetkezet, külföldi székhelyű vállalkozás magyarországi fióktelepe szerinti törvényi besorolásokból adódó vállalkozásokat sem. Kutatásomban nagy hangsúlyt fektettem a komplexitásra, miközben elsődlegesen a számviteli területek hatásmechanizmusának feltárására törekedtem. Menedzsment orientált szemléletben dolgoztam fel a kutatás irodalmi hátterét, mivel a számvitel a vállalkozás irányításához (az ügyvezetőnek) és a gazdálkodás során felmerülő problémák megoldásához nyújt segítséget. Ugyanakkor a feltárt összefüggéseket hozzáillesztettem a jelenlegi empirikus már megszerzett ismereteimhez, hogy *a kutatás komplexitása* munkám ezen fázisában is biztosítva legyen. A szakirodalom tanulmányozása során részletesen áttekintettem és értékeltem a számvitel elméleteit, nyomatékosan kitérve azok gazdasági összefüggéseire. Az elméleti megállapítások elmélyítésére akkor került sor, amikor helyszíni kutatásokat végeztem, *mélyinterjúkat* (25 fővel) folytattam a vállalkozások számviteli problémáiról, arra vonatkozó helyzetfelismeréséről, valamint megfigyelésekkel igazoltam a korábbi megállapításaimat, illetve szintetizáltam azokat. A kutatásom során alapvetően *három módszertani megközelítést* alkalmaztam,

- a *minőségi (kvalitatív)*,
- a *menyiségi (kvantitatív)* eljárásokat,
- az *esettanulmányokat, esetpéldás megközelítéseket* az elméleti és gyakorlati modellezéseknél.

Természetesen a három módszertani megközelítés összehangolására volt szükség ahhoz, hogy a kutatás kítűzött céljait elérjem. A *kvalitatív kutatás* során

az ok - okozati tényezők és motivációk minőségi megértése volt a célom, azoknak a problémamegoldás szempontjából történő csoportosítását végeztem el annak érdekében, hogy az összefüggéseket átláthatóvá tegyem. A *kvantitatív kutatásomban* a kérdőív alapján nyert adatokból általánosítható következtetéseket, fejlesztési javaslatokat fogalmaztam meg. A kérdőíves felmérésem során nyert adatok kiértékelésére az **SPSS statisztikai programot** használtam. A kérdőíveket a kutatáshoz választott konkrét célcsoport – **mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, szolgáltatói** – ágazati szinten határoztam meg. A kutatás során mintegy 640 kérdőívet juttattam el a célcsoport tagjaihoz, ezekből 213 érkezett vissza, ebből 11 nem volt értékelhető. Az adatfeldolgozás alkalmazott statisztikai módszerei a következők voltak –statisztikai táblák, átlagok, esetpéldák, főkönyvi modellezések, összefüggés vizsgálatok. Kutatásom során az interjú lefolytatását követően rögzítettem az elhangzottakat, amelynek során próbáltam minél részletesebben visszaadni az interjúalany gondolatait, aggregált véleményét, lehetőség szerint deduktív és induktív következtetésének egyéni jellegzetességeit is. A kérdőíveimnek összeállítása során arra törekedtem, hogy az általam megfogalmazott hipotézis igazolására – vagy cáfolására – bizonyító értékű információkat gyűjtsek össze. A kérdőíves felmérés adatainak, információinak csoportosítása eredményeként egy primer adatbázis állt a rendelkezésre, amit a már korábban vázolt módon feldolgoztam. A kérdőív strukturálisan három csoportba tartozó 41 kérdést tartalmazott. Ezek főbb csoportjai a következők voltak: *-I. Általános jellemzők -II. Számviteli politikára vonatkozó kérdések - III. A számviteli politika és vállalkozás gazdálkodásával kapcsolatos kérdések.*

A kérdőíves kutatásom részletes jellemzői a következők:

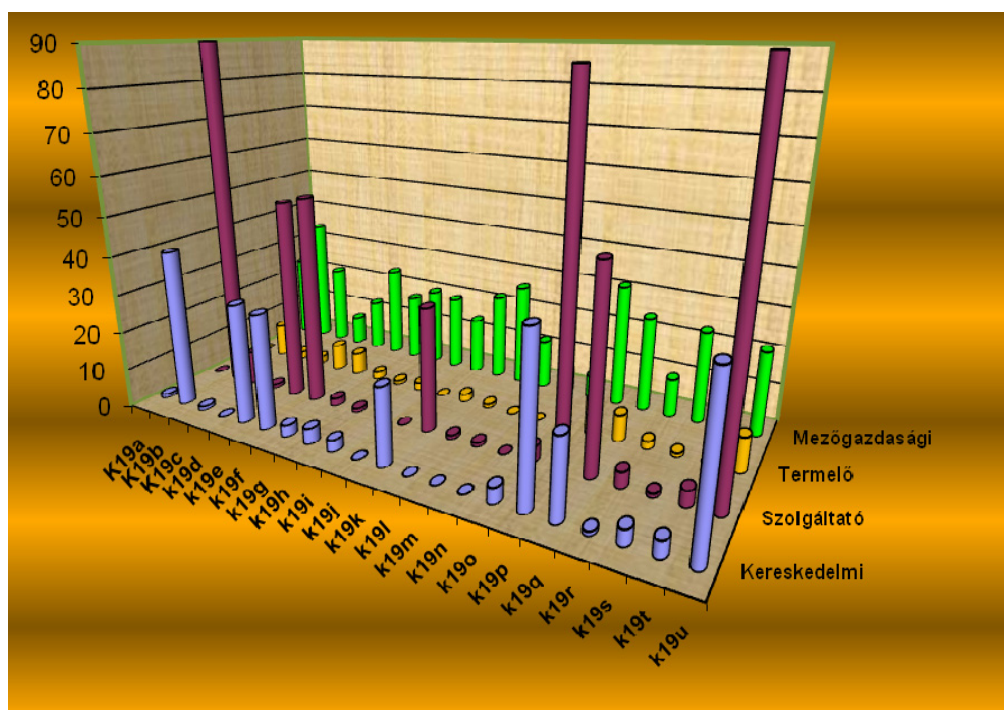
- Mintavételi pontok / országos kvótás.
- Mintavétel módszere / véletlenalapú kvótás mintavétel.
- Adatfelvétel módja / postai kiküldés és visszaérkezés.
- Adatfelvétel ideje / 2008-2009 évek.
- Célcsoport / mezőgazdasági, ipari, kereskedelmi, szolgáltatói, mikro, - kis,- és közép vállalkozások.
- Kiküldött kérdőívek száma / 640 darab.
- Visszaérkezett kérdőívek száma / 213 darab.
- Visszaérkezési arány / 32%-os.

Az esettanulmányok kialakítása valamint a modellezések során ügyeltem arra, hogy minden jelentősebb ágazati szektorban tevékenykedő vállalkozás esete kidolgozott legyen, hiszen részben ez adta az alapot az elméleti modellezésekhez és azok összeállításához.

3. A kutatás eredményei

A gazdálkodó egységek számviteli politikában alkalmazott gyakorlati eljárásainak alkalmazását a K 19 - es kérdésnél ábrázoltam. Ebben a kérdésben részletesen feltárulnak a számviteli politika összeállításánál megjelenő döntési mechanizmus által meghatározott számvitel politikai tartalomára vetíthető gazdasági döntések eredményei. A gazdálkodó egységek számviteli rendszerének rendeltetésszerű és jól használható üzemeltetéséhez a választható értékelési eljárások fontossági sorrendje meghatározó tényező. Ebből adódóan a különböző ágazatok választható alternatíváinak megjelenése a számviteli politika kidolgozása során biztosítja azt, hogy a potenciálisan összeállítandó éves beszámoló a rendelkezésre álló lehetőségek függvényében biztosítsa a megbízható, valós összkép követelményét.

A kutatási munkám során a 21 darab általam kiválasztott és összeállított diszpozitív tartalommal rendelkező értékelési elemek sorrendjét, nemcsak összességében, hanem ágazati szinten is megvizsgáltam. A grafikon megmutatja azokat az eltéréseket, amelyek a különböző ágazatok számviteli politikájának sajátosságaiból adódnak. Ezek objektíven és karakteresen bemutatják az ágazati különbségekből eredő számviteli struktúrák dominancia sorrendjét.

Forrás: Saját összeállítás

A kutatásom, kérdéscsoportjának a komplex értékelésénél kialakított tényezők sorrendisége a fontossági sorrendbe helyezett „igen” válaszok alapján a következőket mutatja -(leggyakrabban használt elől, kevésbé használt hátul) -

1. értékcsökkenés módszerek megválasztása,
2. kis értékű eszközök egyösszegű leírásának alkalmazása,
3. elhatárolások kérdése,
4. maradványérték meghatározása,
5. értéknövelő felújítás és karbantartás meghatározása,
6. választott árfolyam meghatározása,
7. beszerzési érték, beszerzési ár meghatározása beruházásnál,
8. értékvesztés elszámolása,
9. előállítási költség (STK, SEEAÉ),
10. készletek értékelésekor átlagár vagy FIFO módszer választása,
11. jelentőségi hibahatár mértékének meghatározása,
12. terven felüli értékcsökkenés kérdése,
13. tartós és jelentős érték meghatározása,
14. valós értéken való értékelés alkalmazása,
15. értékpapírok illetve tartós devizabetétek értékelése,
16. forgatási célú értékpapírok árfolyamának meghatározása,
17. céltartalék képzés és visszairás,
18. alapítás, átszervezés aktivált értékének meghatározása,
19. pozitív üzleti, vagy cégérték képzése,
20. értékhelyesbítés módszere,
21. kísérleti fejlesztés aktivált értékének meghatározása.

Az ábrából jól kitűnik, hogy az értékcsökkenés módszerének alkalmazásával a válaszadók 97% - a veszi igénybe, az ezt kiegészítő értékhelyesbítés módszerét mindössze a vállalkozások 6%- a használja.

A két módszer között alapvető különbség, hogy amíg az értékcsökkenés elszámolása kötelező eleme a gazdálkodók könyvviteli rendszerének, addig az értékhelyesbítés módszere egy választható, opcionális tényező, de véleményem szerint a megbízható, valós összkép biztosításához elengedhetetlen mindkét módszer megfelelő alkalmazása. Ez az aránytalanul súlyozott alkalmazás egyenes következménye a K 8 - as kérdésre adott válaszok végeredményének. Ennek alapján látható, hogy a kérdőív alanyai a számviteli politikát ágazattól függetlenül, mint a törvények betartására irányuló, és az adóhatósági ellenőrzésekhez szükséges nélkülözhetetlen szabályozási rendszernek értelmezik.

Empirikus és gyakorlati tapasztalataim szerint a megbízható, valós összkép kialakításához nélkülözhetetlen - az adekvát szempontok figyelembe vételével - a kínálkozó opcionális lehetőségek kihasználása. A kérdőíven feltüntetett válaszokból egyértelműen megállapítást nyert az a tény, hogy a gyakorlatban a számviteli politika használata csak részlegesen, illetve a vezetői döntéstámogatás gazdasági - számvitel integráltsága nem valósul meg a gazdálkodó egységeknél. A rendszerlemek kapcsolata, meghatározott olyan tényezőkön keresztül, amelyet az adott rendszer mint számviteli belső szabályozás oda-vissza irányultsággal értelmezhet, meghatározza a számviteli folyamatok lebonyolításának hatékonyságát a vállalkozás gazdálkodásszervezése során. A folyamatokat javítani azok kapcsolatrendszerében lehet a vezetéssel és irányítással.

3.1. Modelloszlopok értelmezése és kalkulált tényezők

Kutatásom és empirikus munkám során megalkottam egy olyan ágazati típusonként alkalmazandó és hozzárendelt mérlegoszlopot (*Real & Optimum Option azaz rövidítve ROO – valós és optimális opciók*), amely a gazdálkodót hozzásegíti az objektív, megbízható valós összkép biztosításához a vállalkozás gazdálkodásáról. Jellemzően olyan értékelési elemeket – tényezőket – vettem figyelembe az adott ágazat korrekciós tényezői közé, melyek a főkönyvi adatok alapján szignifikáns dominanciát képeznek a mérleg főösszegre vonatkozóan.

ROO mérlegoszlop kalkulált tényezői -

1. Immateriális javak érték helyesbítése a vállalkozás által birtokolt szoftver termékekre, mert a piaci érték jelenleg magasabb, mint a nyilvántartási érték.
2. Terven felüli értékcsökkenés visszairása például az a vagyoni értékű jog, amely az elmúlt időben terven felüli értékcsökkenési elszámolás alá esett, mert a piaci értéke tartósan és jelentősen csökkent. Gondolok itt olyan esetre, mint egy általunk birtokolt, vásárolt ügyviteli szoftver a vállalkozás számára nem modulszámban került felhasználásra, ezért a használhatatlannak tűnő modulokra eső értéket leírtuk. Időközben ezeket a modulokat is sikerült eredményesen használatba venni, így a már leírt érték visszairásra került.
3. A vállalkozás által birtokolt ingatlanok piaci értékének megváltozása, mert a kiépítendő úthálózatot az önkormányzat által megrendelt folyamatban lévő útépités nem teszi lehetővé a továbbiakban az irodaház előtti parkolást. Így csökken az irodaépület értéke.
4. A pénzügyi válság miatt nyilvántartott értékpapírjaink devalválódása. Értendő mindez a hitelviszonyt megtestesítő vagy akár a tulajdoni részt jelentő befektetéseknél.

5. A kapcsolt vállalkozásokban lévő részesedésünk valós értéken való értékelése alapján történő mérleg korrekció akár pozitív, akár negatív irányba.
6. Devizabetét számlák átértékeléséből adódó különbözetek.
7. Jelentőségi hibahatárt meghaladó előző évek korrekciójából adódó faktorok.
8. Céltartalék képzések.
9. A devizában nyilvántartott eszközök értékelése.
10. Kísérleti fejlesztések által elért eredmények piaci értékre való korrigálása.

A számviteli menedzsment döntési mechanizmusához kapcsolódó visszacsatolások által a valós képre ható, befolyásoló tényezők potenciális figyelembe vételére került kialakításra a *Feedback Process of Accounting (FPA)* elnevezésű fogalom. Ennek a mérlegoszlopnak a kialakításánál olyan tényezőket vettem figyelembe, amelyek a gazdálkodó egységeknél megjelenő jövőkép jelenlegi mérlegértékre ható, befolyásoló visszacsatolásait számszerűsíti. Az optimális értékelési eljárások alapján kialakított mérlegadatokat (ROO) közelítenek ugyan, de nem minden esetben biztosítanak a menedzsment részére olyan teljes körű információkat, melyek visszaadják a jövőre irányuló jelenbeli döntések aktuális értékekre ható következményeit. Az ilyen jellegű, még meg nem történt gazdasági események feldolgozására és kimutatására szolgál az FPA mérleg oszlopmodell. Alapvető különbség az ROO és az FPA között, hogy míg az előző a már megtörtént gazdasági események alapján biztosítja a legrealisabb összképet a könyvekről, addig az utóbbi az olyan potenciálisan felmerülő gazdasági eseményeket reflektálja, melyek kihatással vannak a jelenre. Az FPA a menedzsment által a már elkészült mérleg alapján meghozott döntések visszacsatolási mechanizmusaként működtethető.

FPA mérlegoszlop kalkulált tényezői -

1. Újabb felvevő piacok megnyílásából adódó termelőgép kapacitás fokozottabb kihasználása.
2. Járművek felújításából adódó értéknövekmény, ami kifejezheti akár a pótlási értéket is.
3. Üzemi gépek felújítása, mely által a termelékenység fokozódással együtt jár, így a megnövekedett termék kibocsátásból adódóan értéke vetekszik más nagyobb teljesítésű gépek értékével. Ezáltal nő a vállalkozás szempontjából az értéke.
4. Félkész,- és késztermékek piaci termékskálában betöltött szerepének növekedése, mely az újonnan megváltozott rendelkezésre álló erőforrások által csak magasabb értéken lennének előállíthatók. Ezt a pozitív különbözetet, mint előállítási értéknövekményt tettük be a korrekciós tételek közé.

5. Mindezeket a számunkra többlet értéket generáló növekményt a 96 - ossal (Egyéb bevételként elszámolt korrekciós tétel) szemben könyveltük le.
6. A vagyoni értékű jogok között kimutatott multinacionális kereskedelmi egységeknél, mint például Metro áruház, belistázási díj érték, ami a gazdasági kapcsolat kiaknázása hiányában nem képez értéket. Például olyan terméket listáztunk be, amelynek a jövőre nézve nincs vagy minimális a piaca, ezért nem tudjuk kihasználni a megfizetett és nyilvántartott opciókat. Az általunk előállított termékszerkezet megváltoztatása következtében a nyilvántartott belistázási díj létjogosultságának megszüntetése.
7. Az ingatlanok funkcióinak átalakításával fokozódik annak kihasználhatósági lehetősége és változik a vállalkozás számára a hasznosítási értéke. Ebből adódóan ez a különbség megjelenik a modellben.

A tágabb makrogazdasági környezet mérleg érték változásra gyakorolt hatása - *The General Economic Enviroment's Effect on Balance Sheet - (EBV)* Az EBV kialakításakor alapvetően egy globális, a mikrogazdasági környezeten túlmutató, a számviteli faktorokat befolyásoló folyamatok mérleg szintű kezelési metódusának a megoldása. A makrogazdaság megpróbál konstans módon egy folyamatosan fenntartott fejlődést felmutatni, ami által a gazdaság szereplői és azok termelési struktúrái állandó változásba kerülnek. Ezen tényezők összességét a gazdálkodó egységek olyan nem figyelmen kívül hagyható körülményként kell, hogy értékeljék, ami meg kell, hogy jelenjen a számvitel rendszerükben is. Ezt hivatott elősegíteni az EBV, mint mérleget kiegészítő tényező megjelenése. Az EBV visszacsatolva olyan releváns információkat a már elkészített mérlegünkhöz, mely által egy olyan változók által kialakult képet kapunk, ami sokkal biztonságosabbá és eredményesebbé teheti a vállalkozás számviteli döntési mechanizmusa.

- *EBV- modellezés kalkulált tényezői*

1. A vállalkozás által előállított ügyviteli rendszer bekerülési költsége, annak használhatósági foka és a piacon fellelhető hasonló típusú helyettesítő termék, ami egy olyan termék, amely hasonló funkciót tölt be, mint az a vállalkozás által előállított termék, így annak hiánya esetén képes azt helyettesíteni. Minden terméknek van kiegészítő és helyettesítő terméke a piacon.
2. A befejezetlen termelések esetében a kedvezőtlen időjárás alakulásból adódó, már előre látható befektetett ráfordítások elvesztése például belvíz által okozott őszi vetésre ráfordított erőforrások 0 - ra redukálódása.

3. Az általunk elkészített piaci termékek piaci pozíciójának megváltozása, azaz a tágabb makrogazdasági piacok felől beáramló, például piaci árletörő szándékkal piacra dobott termékek által okozott piaci árcsökkenés.
4. Növendék állatok esetén a megjelenő például sertéspestis által okozott potenciális, de már jelenlévő élőállat megsemmisítés által a és így már helytelenül kimutatott növendék állat létszám 0-ra redukálása. Hízóállatok esetén például ugyanez részleges megsemmisítéssel.
5. A konkurencia megjelenése hasonló termékkörrel az általunk lefedett piacon, ezért a nyilvántartott készleteink várható eladási ára a vállalkozás által elszámolt bekerülési érték alá csökkent. Ebből adódóan a nyilvántartási árat is le kell csökkenteni.
6. A korábban megvásárolt szoftverünk és már értékcsökkent (például tervező) szoftver az újonnan megjelenő piaci igényekből adódóan használatba kerül és ezáltal a vállalkozás számára megnövekszik az értéke. Az újabb megrendelésekhez kapcsolódóan a produktum előállítására használt eszközök értéke hasznossági foka megnövekszik.
7. A gazdálkodó egység közel jövőjében potenciálisan a konkurencia által felmerülő felvásárlási törekvés megnöveli a vállalkozás bizonyos eszközeinek értékét. Főként azokat, amelyek az akvizíció számára értéket jelentenek.
8. A vállalkozás tudomására kerül, hogy a nagyobb vevő partnere fizetési nehézségekkel küzd és valószínűleg nem fogja kifizetni a teljes követelésünket. Erre korrekciós tételt generálunk.

3.2. Az ágazati- tényező mátrix összeállítása, kitöltésének szempontjai

A számviteli politika összeállításához segédletként elkészítettem az ágazati tényezők mátrixát, amely megkönnyíti a számviteli menedzsment számára azt a módszertani alkalmazást, amelyet a mérlegoszlopok modellezésénél javasoltam. Természetesen abban az esetben, ha a számviteli diszciplína ide vonatkozó rendelkezéseit eltérő illetve speciális módon alkalmazzák, akkor kialakuló sorrendiség ettől eltérő értékeket is megjeleníthet. A tényezők megfelelő ismérvek alapján történő sorrendjének felállítására, elvárja a számviteli menedzsmenttől mind a számviteli törvény, mind a gazdálkodási és szervezeti struktúra készségi szintű ismeretét, és adaptálási lehetőségét. A felépített mátrixban az ROO, az FPA, és az EBV oszlopok – jelen esetben - kizárólag a kutatásban felmért adatbázis összesített értékeiből kerültek kitöltésre. Természetesen az ágazati tényezők mátrixában az ROO oszlopot optimális összeállításánál figyelembe kell vennünk a gazdálkodónál megjelenő ágazati

sajátosságokból adódó egyéb jellemzőket is. A kitöltés a következő lépésekkel valósítható meg:

1. A bázismérleg és a főkönyvi kivonat valamint az azt alátámasztó analitika birtokában meg kell határozni azokat a domináns mérlegrészeket, amelyek lényegesek a vállalkozás tevékenységének tekintetében.
2. A rendelkezésre álló diszpozitív tényezők figyelembe vételével, - azok esetleges súlyozásával - ki kell alakítani a jelentőségi sorrendet. Ezáltal az ágazati tényezők mátrixában olyan felállított, csökkenő volumenben alapuló ismérveket jeleníthetünk meg, mely az éves beszámoló összeállításánál segít az értékelési eljárás helyes alkalmazásában. Következésképpen az ágazati tényezők mátrixában az ROO- t gyakorlatilag a vállalkozás tevékenysége, és az alkalmazott számviteli politika kettőse határozza meg. Mindenképpen megjegyzendő, hogy alapvetően a számviteli politika a vállalkozásra szabottan, ezzel egyedileg kerül kialakításra. Ezért mindkét elem egymással összefüggésben és egymás kölcsönhatásában alakítja a mátrixban a jelentőségi sorrendet.
3. Az FPA és az EBV oszlopok esetében az ROO oszlopával ellentétben nem feltétlenül határozható meg a sorrendiség. A kialakult tényezősor folyamatos változást produkálhat az egymást követő évek éves beszámolóinak a tárgyidőszaki FPA- val és EBV- vel való korrigálásából adódóan. Tehát több évre vonatkozólag az FPA és az EBV sorrendjét nem lehet meghatározni, mindig csak utólag és az adott periódus vonatkozásában lehet kialakítani. Az FPA- nál és az EBV- nél a számviteli politika eszközrendszerének használatával, alapvetően a külső környezeti hatásokat és a menedzseri elképzeléseket jeleníthetjük meg, amelyek, állandó változásban vannak, ezért a tényezőinek súlyozása csak egy időszakra vonatkozólag értelmezhető.

3.2.1. A számviteli politika kialakítását segítő ágazati mátrix összeállításának modellezése

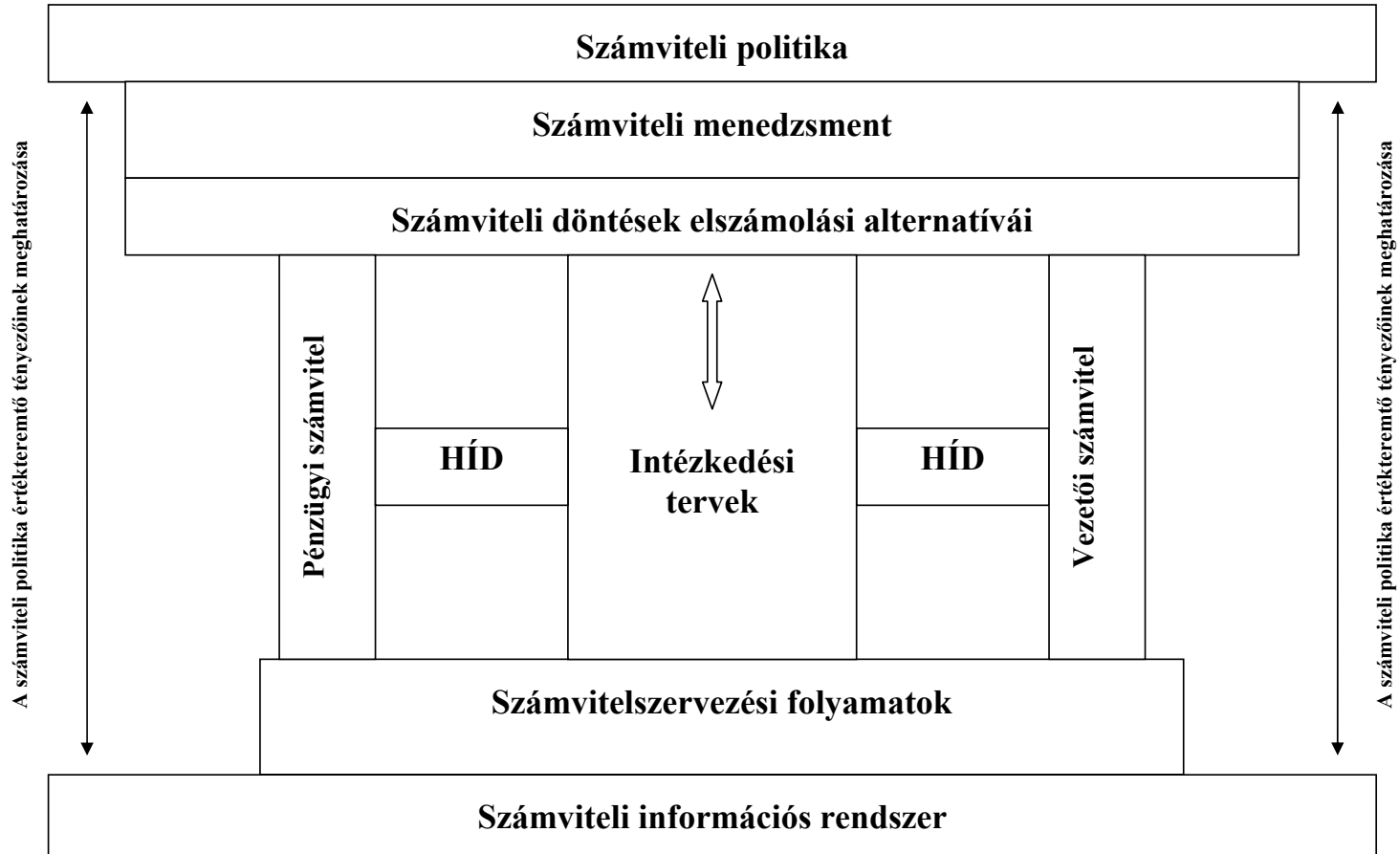
Számviteli politika összeállításának ágazati-tényező mátrixa												
Ágazatok	Mezőgazdaság			Kereskedelem			Ipari termelés			Szolgáltatás		
Tényezők	ROO	FPA	EBV	ROO	FPA	EBV	ROO	FPA	EBV	ROO	FPA	EBV
<i>Valós értéken való értékelés alkalmazása</i>	6	X	X	7	X	X	7	X	X	11	X	X
<i>Értékcsökkenés módszerének megválasztása</i>	1			1			1			1		
<i>Értékvesztés elszámolásának módszere</i>	7	X	X	7	X	X	4	X	X	7	X	X
<i>Értékhelyesbítés módszere</i>	15	X	X	8	X	X	4	X	X	10	X	X
<i>Választott árfolyam meghatározása</i>	12	X		2	X		2	X		4	X	
<i>Maradványérték meghatározása</i>	4	X		3	X		3	X		3	X	
<i>Tartós és jelentős érték meghatározása, fogalma</i>	10			6			4			9		
<i>Jelentőségi hibahatár mértékének meghatározása</i>	8			5			5			10		
<i>Terven felüli értékcsökkenés elszámolása</i>	9			6			4			11		
<i>Céltartalék képzése és visszairása</i>	11			8			7			11		
<i>Beszerzési érték, beszerzési ár meghatározása beruházásnál</i>	6			4			4			6		
<i>Előállítási költség (STK, SEEAE)</i>	3			8			5			10		
<i>Alapítás, átszervezés aktivált értéke</i>	13			8			7			10		
<i>Kísérleti fejlesztés aktivált értéke</i>	17			8			7	X	X	11		
<i>Pozitív üzleti vagy cégérték meghatározása</i>	17	X	X	5	X	X	7	X	X	8	X	X
<i>Kisértékű eszközök egyösszegű leírása</i>	2			1			1			2		
<i>Az értéknövelő felújítás és karbantartás meghatározása</i>	4			4			2			5		
<i>Értékpapírok illetve tartós devizabetétek értékelésekor átlagár vagy FIFO módszer választása</i>	14			7			4			8		
<i>Készletek értékelésekor átlagár vagy FIFO módszer választ.</i>	5			5			5			10		
<i>Forgatási célú értékpapírok árfolyamának meghatározása</i>	16			5			7			8		
<i>Elhatárolások képzése</i>	7			1			1			1		

Forrás: Saját összeállítás

3.3. A számviteli menedzsment működtetésének meghatározó elvi kérdései

1. A vállalkozás által elkészített számviteli politika meghatározó eleme a számviteli információs rendszer felépítésének is. A számviteli információs rendszer parametrizálása a számviteli politika által meghatározott értékteremtő tényezőin keresztül történjen.
2. Figyelembe kell venni a gazdálkodó szervezet fundamentális jellemzőit, valamint azoknak a vállalkozás működtetésének irányába tett hatékonysági transzparenciáját.
3. A számviteli menedzsmentnek ki kell alakítania az a számviteli filozófiát, amelynek keretén belül összehangolja a számviteli folyamatokat. Ebből adódóan működtetési kontrollt kell kiépítenie a számviteli folyamatok szervezésénél, irányításánál és szabályozásánál.
4. A számviteli menedzsment feladatainak elvégzése során képes lesz a számviteli döntések elszámolási alternatíváit oly mértékben figyelembe venni, ahogy azok gazdasági hatásai optimálisan mutassák a vállalkozás megítélésének valós összképét az adott időszakban.
5. A kidolgozott ágazati mátrix modell a ROO, FPA, EBV modelloszlopokon keresztül kapcsolódik a számviteli menedzsment döntési folyamatához.
6. A menedzsment által kialakított intézkedési terv, az abban foglalt intézkedések transzparenciáján keresztül a pénzügyi és a vezetői számviteli működtetésével összhangban valósítható meg.
7. A komplex számviteli tevékenység megvalósítását segíti a számviteli információs rendszer, valamint mindazon számvitel-szervezési folyamatok definiálása, amelyek elősegítik a számviteli menedzsment hatékony munkáját. Ilyen folyamatok lehetnek: a gazdasági elemzések és pénzügyi elemzések készítése, a számviteli technológiai fogalmak rögzítése, a számviteli folyamatok kontrollja, illetve az adatáramlások.
8. A pénzügyi számvitel és a vezetői számvitel adatáramlási hidakon keresztül kapcsolódik a számviteli menedzsment által kidolgozott intézkedési tervekhez és döntési alternatívákhoz.
9. A kialakított számviteli elszámolási rendszer hatékony működése érdekében figyelembe kell venni a számvitel alrendszerének és a számviteli politikának egymásra gyakorolt hatásának.
10. A számviteli menedzsment a számviteli folyamatok működtetése során a számviteli politikában meghatározott értékteremtő tényezőkön keresztül ellenőrizheti a kapcsolt gazdálkodási területek mechanizmusát, illetve mérheti a működtetésre gyakorolt hatását a számviteli értéknövelésben.

3.3.1. A számviteli menedzsment működtetésének folyamatábrája

Forrás: Saját összeállítás

4. Új és újszerű eredmények

1. A számviteli politika szabályrendszerének és szerepvállalásának növelése a vállalkozások működtetésében kiemelt és meghatározó feladat. Különös tekintettel annak kialakítására valamint a vállalkozás irányítási kapcsolatrendszerében történő alkalmazására. Nagyobb hangsúlyt kell fektetni a szakmai képzésre, az oktatásra, mind elméleti, mind gyakorlati szinten szélesebb ismeretekre van szükség.
2. A számviteli politika kialakításánál a kimutatott tényezők figyelembe vétele, azok meghatározott prioritása, ágazatonként – mezőgazdaság, kereskedelem, ipar, szolgáltatás – hatással van a vállalkozás vagyoneértékének reális megítélésére és ugyancsak meghatározó a számviteli menedzsment döntési mechanizmusában. Ezek a számviteli politika értékteremtő közgazdasági tényezői nagymértékben segítik a gazdaságilag vezetéstámogató (menedzsment orientált) számviteli politika kialakítását.
3. A kis,- és középvállalkozások gazdálkodására ható számviteli, számvitel-szervezési folyamatait – a versenyképességük érdekében – fejleszteni kell, át kell gondolni a számviteli rendszereiket meghatározó tényezők kapcsolatrendszerét, mindazokat a kialakításukat gátló, és alkalmazásukat korlátozó, tényezőket, amelyek negatívan befolyásolják a számviteli politika kapcsolódását a valós vállalkozási kép megítélésében.
4. A vállalkozás menedzsmentjébe integrálódnia kell a számviteli menedzsmentnek, mivel a gazdasági események elszámolás orientáltságát a döntési hierarchiában a számviteli menedzsment képes biztosítani. Ezáltal a számvitel-szervezési folyamatok komplexitásában rejlő elszámolási és gazdasági irányultság a számviteli politika segítségével összehangolható lesz.

5. Az adott nemzetgazdasági környezetben azonos tevékenységet végző, azonos méreetszerinti besorolási kategóriájú gazdasági vállalkozások által produkált mérlegtételek összehasonlíthatósága nagymértékben meghiúsul az általuk alkalmazott értékelési eljárások különbözőségéből adódóan. Az **összehasonlíthatóságot menedzsment oldalról segítheti a mérleg egyenértékes felállítása**. A közgazdasági tényezők kapcsolatrendszerének függvényében a mérleg egyenértékes tényezőcsoportok megállapítása alapvető feltétele a számviteli menedzsment elszámolás orientált hatékony működésének.

6. A módszertani fejlesztés eredményeképpen feltárt közgazdasági tényezők definiálása és ágazatonkénti prioritása segíti a döntésorientált számviteli politika kialakítását, amelynek kialakításában segítséget nyújt az ágazati-mátrix tényező rangsorolási és kiválasztási modell. Modellalkotás segítségével könnyebben kialakíthatók lesznek a számviteli politikák, amely dokumentáció jobban szolgálja, valamint elősegíti a vállalkozás döntési mechanizmusát. **Az ROO, FPA, EBV mérlegoszlopok** kialakításánál és bevezetésénél, olyan tényezőket kell figyelembe venni, amelyek a gazdálkodó egységeknél megjelenő jövőkép jelenlegi mérlegértékre ható, befolyásoló visszacsatolásait hivatott számszerűsíteni.

5. Következtetések, javaslatok

- ✓ A közgazdasági értékteremtő tényezők definiálásával javul a döntési mechanizmus és mindennek a pénzügyi hatását élvezhetik a vállalkozások.
- ✓ *Visszaigazolódott az a hipotézisem, miszerint a vállalkozás számviteli politikájának kialakításában a törvény adta lehetőségeken belül egyéb közgazdasági tényezőt, illetve azok prioritását is kell figyelembe venni. Ezeket a gazdasági vezetésnek be kell építeni a gazdálkodásszervezésbe, következőképpen ki kell alakítani – fel kell építeni – a hatékonyan működő számviteli vezetést.*
- ✓ A feltárt különbségek (a kialakított számviteli politikákban) azok, amelyek leginkább befolyásolják, illetve meghatározzák a vállalkozások eredményességét, illetve a vállalkozások számviteli értéknövelését, kimutatva a kettő közötti kapcsolatokat. Az elemzések eredményeképpen a kapcsolt gazdálkodási területek –divíziók gazdálkodási kapcsolata - hatásmechanizmusa, egyértelműen kimutatható.
- ✓ A statisztikai kérdéssor adatainak feldolgozása során megállapítást nyert az, hogy a hazai gazdálkodók döntő hányada ágazati besorolástól függetlenül, szakszerűtlenül, helytelenül és a tudatos döntésektől mentesen alakítja ki és használja a számviteli politikáját. Ahhoz, hogy a vállalkozók által produkált mérleg információk ne csak számsorok legyenek egy kötelezően elkészítendő szabvány formanyomtatványon, ahhoz alapvetően át kell strukturálniuk a számviteli, eljárási és alkalmazási folyamataikat.
- ✓ A jelenleg kibocsátott mérlegek döntő többsége nem felel meg azon kritériumoknak, mely a valós összkép biztosítás tekintetében megfogalmazódnak. Véleményem szerint a gazdálkodó egységeknél kimutatott számszaki eredmények alkalmatlanok a reális kép bemutatására. Tulajdonképpen minden gazdasági szereplőnek érdeke lenne ezen anomália felszámolása. Ehhez azonban kevés az az opció, hogy a vállalkozások belső döntési mechanizmusára van bízva a számviteli politika összeállítása, illetve bizonyos részeinek önálló megválasztási lehetősége. Gondolok itt például az értékelés szabályzat legtöbb elemére.
- ✓ A hazai kkv. tulajdonosi köre és menedzsmentje alapvetően nem kap teljes körben használható és értékelhető információt a számviteli folyamatok irányításához, csak abban az esetben, ha vállalkozás

megfelelően kimunkált számviteli politikát alkalmaz, mellyel alá tudja támasztani a gazdasági döntéseinek helyességét.

- ✓ *A második hipotézisem szerint a feltételezésem helytállónak tekinthető, miszerint a vállalkozások fundamentális jellemzői rámutatnak a döntésorientált számvitel politika meghatározására. Következésképpen a számviteli politika tartalmi tényezőinek besorolása ágazati és tevékenységi szinten is meghatározó.*
- ✓ A számviteli menedzsmentnek kell a gazdasági folyamatok figyelembe vételével, valamint az objektív (ágazati jellemzők, versenytársak, állami támogatás szerepe, környezeti jellemzők) és szubjektív (szervezeti felépítés, tulajdonosi elvárások, vagyoni struktúra) tényezők megállapításával kialakítani a számviteli politika elemeit, így a vállalkozásról alkotott gazdasági kép valóságtartalma bővíthet és tulajdonosi, befektetői oldalról értékorientáltabb bemutatást kap.
- ✓ Jellemzően a hazai tulajdonosi körrel rendelkező vállalkozások a számviteli politika összeállítása során célként határozzák meg a potenciálisan fizetendő vállalkozási nyereség adó csökkentésére való törekvést. Következésképpen, a cél érdekében alárendelt mérleg összeállítása során torzul a vállalkozás valós vagyoni, pénzügyi, jövedelmi paramétereinek értéke.
- ✓ Az értékelési eljárásban alkalmazott eljárás kombinációk, azaz a számviteli törvényben diszpozitív módon meghatározott rendelkezésre álló szabadságfokok nincsenek a vállalkozás által kidolgozott számviteli modell alapokon, specifikáltan összehangolva a vállalati célok igényeivel. A vállalkozások eltérő tevékenysége eltérő mérlegértékelési eljárásokat igényelnek, természetesen az adott vállalkozásra vonatkoztatva.
- ✓ A modellezésekkel ténylegesen növelhető a vállalkozás tulajdonosi értékszemlélete –valós megítélést és reálisabb vagyoneértéket mutathat - így javítható a külső piaci szereplők számára is a valós kép megítélése valamint a számvitel üzleti életben betöltött szerepe. Ugyanakkor az információk összehasonlíthatósága nélkül – mérleg egyenértékes bevezetését - a számviteli adminisztratív értéknövelés nem valósulhat meg, ami a tulajdonosi és a befektetői szemlélet egyre inkább megkövetel.
- ✓ A számviteli politika kialakítása és megalkotása legtöbb esetben szabályszerűségnek való megfeleltetést jelent és nem a gyakorlati hasznosságát mutatja a számviteli menedzsment döntései felé.

- ✓ *A harmadik hipotézisem beigazolásában a modellezések egyértelműen alátámasztották, hogy növelhető a vállalkozás tulajdonosi értékszemlélete filozófiája – valós megítélést és realisabb vagyoneértéket mutathat –, így javítható a külső piaci szereplők számára is a számvitel üzleti életben betöltött szerepe.*
- ✓ *Számviteli menedzsment* - a számviteli folyamatok szervezése, vezetése, irányítása, szabályozása és mindezek beépülése a döntéshozó gazdasági számvitel-szervezési folyamatban, operatív és stratégiai szinten.
- ✓ *Feedback Mechanism of Financial Accounting* - A számviteli menedzsment döntési mechanizmusához kapcsolódó visszacsatolások, melynek folyamata következő: számviteli információ → gazdasági döntés → korrigált számviteli információ → korrigált gazdasági döntés. A számviteli menedzsment döntési mechanizmusához kapcsolódó visszacsatolások által, a valós képre ható, befolyásoló tényezők potenciális figyelembe vételére került kialakításra általam a *Feedback Process of Accounting (FPA)* elnevezésű fogalom.
- ✓ *ROO (mérlegoszlop) Real and Optimum Option* típusonként alkalmazandó és hozzárendelt mérlegoszlop (valós és optimális opciók), amely a gazdálkodót hozzásegíti az objektív, megbízható valós összkép biztosításához a vállalkozás gazdálkodásáról. Olyan értékelési elemeket – tényezőket figyelembe vétele - az adott ágazat korrekciós tényezői közé, melyek a főkönyvi adatok alapján szignifikáns dominanciát képeznek a mérleg főösszegre vonatkozóan.
- ✓ A tágabb makrogazdasági környezet mérleg érték változásra gyakorolt hatása - *The General Economic Environment's Effect on Balance Sheet - (EBV)*. A mikrogazdasági környezeten túlmutató, a számviteli faktorokat befolyásoló folyamathalmaz mérlegszerű kezelési módszerének a megoldása, azaz a makrogazdasági környezeti hatások figyelembe vételével.
- ✓ *Adminisztratív Számviteli Érték* – az az érték, amelyet a vállalkozás dokumentációs eljárásaiból – számviteli politikából – valóságúen kellő objektivitással mutat a tulajdonosok felé.

6. Publikációs jegyzék

Tudományos könyv, könyvrészlet idegen nyelven:

1. Zéman, Zoltán – **Tóth, Márk** – Bárczi, Judit (2008): Accounting of economic events in innovation, affecting financial activities. Economics of Sustainable Agriculture. Scientific Book Series, Szent István University, Gödöllő. 287-294 pp. ISBN 9639483699

Tudományos folyóiratban megjelent cikk idegen nyelven:

1. Fónagy-Árva, Péter –Kurucz, Adrienn - **Tóth, Márk** – Zéman, Zoltán (2006): Measuring shareholder value in the practice of companies operating in Hungary. Bulletin of the Szent István University, Gödöllő. 139-144 pp. ISSN 1586-4502
2. Vámos, Imre – Zéman, Zoltán - **Tóth, Márk** – Fónagy-Árva, Péter (2006): Reporting in the European Union and Hungary. Bulletin of the Szent István University, Gödöllő. 187-192 pp. ISSN 1586-4502
3. Judit Bárczi – Zoltán Zéman – **Márk Tóth** – Zsuzsanna Széles (2008): Key indices of financial controll. Economy & Business International Scientific Publications, Vol. 2, Part 1. 571-575 pp. ISSN 1313-2555

Tudományos folyóiratban megjelent cikk magyar nyelven:

1. Zéman Zoltán - **Tóth Márk** – Bárczi Judit (2008): Az ellenőrzési tevékenység kialakítási folyamatának modellezése különös tekintettel a gazdálkodási tevékenységeket érintő K+F és innovációk elszámolására. Bulletin of the Szent István University, Gödöllő. Special Issue Part II. 485-494 pp. ISSN 1586-4502

2. Zéman Zoltán - **Tóth Márk** – Bárczi Judit – Széles Zsuzsanna (2010): A számviteli menedzsment döntéstámogatása a számviteli politika ágazati mátrix modelljével. Gazdálkodás. (Befogadó nyilatkozat mellékelve)

Tudományos konferencia előadás teljes terjedelemben kiadványban megjelenítve idegen nyelven:

1. **M. Tóth** - J. Bárczi (2005): The developing of Hungarian agricultural extension system from 1990 to nowadays. Erdei Ferenc III. Tudományos Konferencia. Kecskeméti Főiskola. II. kötet, 965-969. pp.
2. Vámos, Imre – **Tóth, Márk** – Zéman, Zoltán – Bárczi, Judit (2006): Reporting in the European Union and Hungary. 4th International Conference for Young Researchers. 2-4 October 2006, Gödöllő. 34-38 pp. ISBN 963-9483-67-2

Szakkönyv, könyvrészletek, magyar nyelven:

2. **Tóth M.** – Fónagy - Árva P. - Zéman Z. (2007): A pénzügyi kontroll főbb tényezői. Szerk.: Illés B. Cs.: A kft. gyakorlati kézikönyve.6.fejezet. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft. Budapest.
3. **Tóth M.** - Zéman Z. (2007): A belső ellenőrzés szerepe a vállalati gyakorlatban. Szerk.: Illés B. Cs.: A kft. gyakorlati kézikönyve. 9. fejezet. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft. Budapest.
4. **Tóth M.** - Zéman Z. (2007): A társaságok éves beszámolójának ellenőrzése, könyvvizsgálata. Szerk.: Illés B. Cs.: A kft. gyakorlati kézikönyve.5.fejezet. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft. Budapest.
5. **Tóth M.** (2006): Az erőforrásokkal kapcsolatos számviteli ellenőrzési szempontok, és feladatok a vállalati gyakorlatban. Szerk.: Illés B. Cs.: A kft. gyakorlati kézikönyve. 9.3. fejezet. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft. Budapest.

6. Zéman Z.- **Tóth M.** (2007): Az ellenőrzési tevékenység kialakítási folyamatának modellezése, különös tekintettel a gazdálkodási tevékenységeket érintő K+F és innovációk elszámolására. Szerk.: Illés B. Cs.: A kft. gyakorlati kézikönyve. 6.fejezet. Verlag Dashöfer Szakkiadó Kft. Budapest.

Jegyzet, jegyzetrésztlet magyar nyelven:

1. **Tóth M.** - Zéman Z. (2004.): Controlling gyakorlati munkafüzet. SZIE VATI Budapest. 140 p.
2. **Tóth M.** - Zéman Z. (2005.): Számviteli management (számviteli specialitások) SZIE VATI Budapest. 120.p.

Egyéb szakmai folyóiratcikkek:

1. Tóth M. et. al.: „A maradványérték (Residual Value) alkalmazása a tulajdonosi értékközpontú mérésekben.” A Controller szakmai folyóirat, II. évf. 2006. április.
2. Fónagy-Árva Péter – Kurucz Angéla - Tóth Márk: „A tulajdonosi érték mérése a Magyarországon működő vállalkozások gyakorlatában.” A Controller szakmai folyóirat, II. évf. 2005. május.
3. Tóth M. et. al.: „A befektetésarányos cash flow megtérülési (CFROI) mutató alkalmazása a számviteli értékmérésben.” A Controller szakmai folyóirat, II. évf. 2006. február.
4. Fónagy-Árva Péter – Tóth Márk – Dr. Zémán Zoltán Ph.D.: „A hozzáadott cash érték (CVA) mutató alkalmazása az értékmérésben.” A Controller szakmai folyóirat, II. évf. 2006. január.
5. Dr. Fónagy-Árva Péter – Tóth Márk – Dr. Zémán Zoltán Ph.D.: „Az értékteremtő tényezők szerepe a tulajdonosi érték növelésében.” A Controller szakmai folyóirat, II. évf. 2006. november.
6. Tóth M. et. al.: „A hagyományos pénzügyi számviteli mutatószámok értéktervezési és –mérési módszerei.” A Controller szakmai folyóirat, II. évf. 2006. október.